

Ronny Naftaniel (oud-directeur CIDI, Centrum Informatie en Documentatie Israel) - Onthulling oorlogsmonument Parnassia Groep, 27/12/2017

'Nooit meer'

Toen Corien Glaudemans mij polste om te helpen bij de herdenking van de slachtoffers in de psychiatrische inrichtingen Rosenberg en Bloemendaal tijdens de Tweede Wereldoorlog, zei ik onmiddellijk ja. Maar ik had eigenlijk geen idee welk drama zich hier had afgespeeld. Dat drong pas goed tot me door toen ik het boek van Corry van Straten "een wereld die er niet meer is.." las. Goed gedocumenteerd en met veel gevoel beschreef ze de ontberingen van de patiënten en Joodse onderduikers hier in de oorlogsjaren.

Het gruwelijk lot van de Joodse onderduikers en patiënten riep bij mij herinneringen op aan de verhalen van mijn moeder over het Apeldoornsche Bosch. Dit was een inrichting voor Joodse psychiatrische patiënten. Mijn moeder was daar verpleegster. Ze was er getuige van hoe de nazi's in de nacht van 21 op 22 januari alle patiënten en het verplegend personeel van hun bed lichtten. 1200 patiënten en 50 verpleegkundigen en doctoren werden per trein linea recta naar Auschwitz afgevoerd. Hij kwam daar twee dagen later aan. Een deel van de patiënten was toen al van uitputting, stress en dorst overleden. De nog levenden werden onmiddellijk vergast, neergeschoten of levend verbrand.

Mijn moeder behoorde tot de kleine groep verpleegkundigen, die ervoor kozen niet met de patiënten mee te gaan. Daarom werd ze apart naar Westerbork gestuurd. De zoon van de geneesheer-directeur vergezelde de patiënten wel. Er is nooit meer iets van hem vernomen. Mijn moeder heeft in die winternacht in Apeldoorn, haar eigen demente oma in een vrachtauto moeten leggen. Ze werd gestapeld op andere Joodse patiënten. Dit beeld is mijn moeder nooit meer kwijt geraakt, evenals de gedachte dat ze haar patiënten op hun zwaarste moment in de steek had gelaten. Maar die beslissing redde wel haar leven.

De Ramaer kliniek heeft de twijfelachtige eer de eerste instelling te zijn geweest, waaruit de Joden werden afgevoerd. Op oudejaars-avond 1942 werden de eerste 97 Joden opgepakt. Twee weken later zijn ze vergast in Auschwitz. In de nacht van 18/19 februari werden opnieuw 50 Joden van hun bed gelicht. Merendeels ernstig zieke patiënten. Het was hartje winter en sommigen hadden alleen maar een pyjama aan. Onder geschreeuw en getier van nazi commandant Fischer werden de mannen en vrouwen, die niet konden lopen over de perrons van het Centraal Station gesleurd en in de klaarstaande goederenwagons gesmeten. Ook zij zijn allen vermoord.

Na de eerste razzia in Den Haag zouden nog vele instellingen en klinieken, zoals het Apeldoornsche Bosch, volgen. Het doel van de nazi's was immers alle Joden uit te roeien, ook de zieken en gehandicapten. Terugkijkend, kan je je afvragen hoe het mogelijk is, dat er in 1943 nog mensen waren die geloofden dat de razzia's en de transporten naar het Oosten er waren om gedwongen arbeid te verrichten. Alsof baby's, ernstig zieken, invaliden en honderdjarigen in staat waren om te werken.

Het stilstaan bij de misdaden die in 1940-1945 gepleegd werden is heel belangrijk. "Vergeet nooit" staat op het indrukwekkende monument van kunstenaar Merijn Bolink, dat zo onthuld wordt. Het monument is niet alleen een ode aan de vermoorde patiënten en onderduikers die anders vergeten zouden zijn, maar ook een krachtige waarschuwing voor het heden en een boodschap voor de toekomst. Op één van de 6 banken die om Merijns fraaie schepping heen staan, is een tekst van Nobelprijswinnaar voor de vrede en Auschwitz overlevende, Eli Wiesel gegraveerd. Zijn woorden staan ook op de uitnodiging voor deze bijeenkomst: "Zonder geheugen zou er geen beschaving, geen maatschappij en geen toekomst zijn". Het kan niet treffender uitgedrukt worden. Parnassia heeft met dit monument, de brochure en deze bijeenkomst de stad Den Haag een stuk van zijn geheugen teruggegeven. Daarop mogen Stephan, Rob en de andere betrokkenen bij dit project trots zijn.

De Joden, die hier 75 jaar geleden ondergedoken zaten, waren mensen, zoals u, en ik. Ze zochten tegen betaling een veilig heenkomen, omdat de nazi's hen volstrekt rechteloos hadden verklaard. Ze waren opgejaagd wild zonder bestaansrecht. De niet-Joodse geestelijk gehandicapten moesten begin 1943 vanwege de Atlantic wal Rosenberg en Bloemendaal verlaten. Ze kwamen in overvolle locaties in plaatsen als Franeker, Zuidlaren, Wolfheze, Warnsveld en Rosmalen terecht, waar artsen en verpleegkundigen hun uiterste best deden. Dit kon niet voorkomen dat tientallen patiënten door honger, ziekte en oorlogsgeweld omkwamen.

Vreselijke gebeurtenissen, maar wat deze oorlog onderscheidde van alle andere oorlogen was het genocidale racisme van de nazi's. Het Joodse volk en de Roma moesten vernietigd worden, omdat ze tot een minderwaardig ras zouden behoren. De Duitsers zelf waren de supermensen, edele Germanen met blauwe ogen, sportief, krachtig en gezond. En, hoewel er gelukkig ook verzet was, bleven onze toenmalige leiders, die een voorbeeldfunctie hadden moeten vervullen, vaak akelig stil over het lot van de Joden. Ook bij de stichting Rosenberg was nauwelijks protest te bespeuren toen 75 jaar geleden de eerste 97 werden afgevoerd. De toenmalige geneesheer-directeur Rademaker liet zelfs de deuren vergrendelen, zodat de onderduikers niet konden vluchten uit de Ramaer kliniek. Twee dagen later zou hij schrijven onder dwang te hebben

gehandeld. Zijn tweede man, Schenk waarschuwde gelukkig nog een collega, waardoor enkele Joodse onderduikers in een Leidse inrichting konden ontsnappen.

Het gedwee gehoorzamen gold ook voor de politie, justitie, de ambtenaren, die vaak zonder morren de Duitse bevelen uitvoerden. Zo ontsloeg het juridisch geweten van ons land, de Hoge Raad der Nederlanden, zijn voorzitter, mr. Visser vanwege zijn Jood-zijn. En het waren Haagse politieagenten, die op die noodlottige oudejaarsavond het terrein van de inrichting afsloten om de deportatie van de Joden te faciliteren.

Voor dit duistere verleden bestaat gelukkig een groeiende belangstelling. Dat blijkt niet alleen uit het initiatief waarvoor we vandaag bijeen zijn, maar ook uit de vele Stolpersteine, de documentaires, boeken en speelfilms over de Tweede Wereldoorlog. Die belangstelling geldt ook jongeren. 85% van de Nederlanders houdt 2 minuten stil op 4 mei, zo blijkt uit een onderzoek van het 4 en 5 mei Comité. 8 op de 10 Nederlanders wil ook dat de Dodenherdenking in de toekomst doorgaat. En: 8 op de 10 Nederlanders wil van 5 mei een dag maken, waarop we nationaal onze vrijheid vieren. Een hoopvolle ontwikkeling.

In een wereld waar nog steeds onschuldigen het slachtoffer worden van politieke of religieuze fanatici, rassenhaat en antisemitisme niet verdwenen zijn, is het nodig dat we onze waarden van democratie, tolerantie en vrijheid hoog houden. De recente antisemitische incidenten in Malmö, Gotenburg, Berlijn en Amsterdam, waar de ruiten van een koosjer restaurant werden ingeslagen door een man die boos was op president Trump, tonen aan hoe snel de vlam weer in de pan kan slaan.

Vergeet het recente verleden dus nooit. Leer daaruit je eigen geweten te volgen, nooit meer als een kuddedier blind achter een dictator aan te lopen en toon geen haat, maar juist respect voor mensen met een andere achtergrond van welke aard dan ook. Kijk niet weg voor onrecht. Word geen toeschouwer van een drama, waarin je denkt zelf geen rol te spelen. De vele wegstijkende toeschouwers maakten het voor de nazi's mogelijk hun genocide op het Joodse volk in Europa vrijwel zonder tegenstand uit te voeren. En dat mag NOOIT MEER gebeuren, bij niemand meer. "Wat gebeurd is, kan niet ongedaan gemaakt worden, maar men kan voorkomen dat het weer gebeurt", schreef Anne Frank in haar Dagboek. Deze profetische woorden staan ook op één van de banken rondom het zo te onthullen monument. Ze zijn uit mijn hart gegrepen!

= = =